Néhány gondolat Kiss Árpád szellemi hagyatékáról

„Az iskolának és az iskola által nyújtott műveltségnek képessé kell tennie az embert állapota és lehetőségei mindig újbóli átgondolására, a felelős döntésre, a meghozott döntések megvalósítására." Kiss Árpád (1969, 8.) szavai még ma is elevenen élnek és hatnak, pedig negyven éve vetette papírra e sorokat. De nemcsak leírta és hirdette, hanem példamutatóan követte is azokat. Munkatársai nyitottságát és kollegialitását, tanítványai tudását és emberségét tisztelték, szerették.

Kiss Árpád emlékének továbbélésével a hazai oktatási szférán belül számos aspektusban találkozhatunk. Legyen szó egyesületről, általános iskoláról, tanteremről, országos szolgáltató intézményről vagy rangos szakmai elismerésnek számító díj alapításáról, büszkén viselik és adományozzák a nevét. A halála óta eltelt harminc évben több monográfia, tanulmány és cikk foglalkozott a neveléstudós sokszínű életével, munkásságának sarkalatos pontjaival, valamint örökül hagyott pedagógiai koncepcióival (a teljesség igénye nélkül: *Báthory*, 2004; *Kiss*, 1982; *Kiss*, 2003, 2004; *Horánszky*, 1988; *Horváth*, 1990). Barátai, ismerősei elismerő szavakkal nyilatkoznak kitartó állhatatosságáról, gyermekcentrikus értékrendjéről, innovatív elképzeléseiről.

2007-ben, Kiss Árpád születésének centenáriuma alkalmából a Magyar Pedagógiai Társaság emlékévet s az apropó méltó megünneplésére rengeteg programot, konferenciát és ünnepséget szervezett. A rendezvénysorozat tökéletes alkalmat teremtett egy készülő emlékkönyv megjelenésének előkészítésére. Az olvasóközönség 2008 elején vehette kézbe a külső borítón latinul *In Memoriam Kiss Árpád*, a belső borítón pedig magyarul *Kiss Árpád emlékezetére* címet viselő kötetet. A szerző, Kerekes Béláné Mária a XI. kerületi Váci Mihály Általános Iskola nyugalmazott tanára, Kiss Árpád egykori munkatársa. 1985-ben – Kiss Árpádnéval közösen – meghatározó szerepet vállalt egy bronz Kiss Árpád-emlékérem elkészíttetésében, melyet áldozatos nevelő munkájának megbecsüléséért 1986-ban maga is elnyert. 2008-ban pedig az Oktatási és Kulturális Minisztérium Kiss Árpád-díjjal jutalmazta sokrétű pedagógusi tevékenységét. A 2008-ban publikált könyv borítóján – egyetlen képként – a Kiss Árpád portréját felvonultató emlékérem szerepel.

A mintegy 180 oldalas, A/4-es formátumú dokumentum öt egységre tagolható. Az első fejezet Kiss Árpád életrajzát, pályaképét, valamint Kerekes Béláné szubjektív emlékeit vázolja fel. A második egység az – alcímként is feltüntetett – elfelejtett kísérleteket és alvó eredményeket közli: itt elsősorban a programozott tanulási kísérletek és azok tapasztalatai kerülnek előtérbe. A harmadik rész Kerekes Béláné programozott oktatási kísérletekben való részvételét, egyénileg kifejtett munkásságát hangsúlyozza, melyhez példatár, illetve a tanulási folyamat segítéséhez összeállított gyakorló feladatok is társulnak. Az oldalszámok alapján e fejezet a legmérvadóbb. A negyedik és az ötödik, záró passzus tulajdonképpen mellékletnek tekinthetők, hiszen néhány oldaltól eltekintve kizárólag a szerző segédanyaggyűjteményéből szemezgetnek. A kötethez egy 167 oldalas, nyelvtani feladatlapokat, színes képeket tartalmazó CD is tartozik.

A mű szerkezete logikus struktúrába rendeződik, ám a címet tekintve némi aránytalanság érzékelhető. A könyv a szerző egyéni kutatási eredményeinek bemutatását helyezi előtérbe, miközben Kiss Árpád emlékének ápolása csupán az első

két fejezetben érzékelhető. Tulajdonképpen tehát az alcím (*Az elfelejtett kísérletekről és az alvó eredményekről*) és a főcím (*In Memoriam Kiss Árpád. A századik születésnap emlékezetére*) felcserélhető lenne. A nyomtatott mellékletek összességében a kötet mintegy kétharmadát teszik ki, Kerekes Béláné viszont nem egy feladat- vagy szöveggyűjtemény összeállítására vállalkozott. Az oldalszámozás és a fejezetcímek nincsenek maradéktalanul egyeztetve a tartalomjegyzékkel, így a pontatlanság sok esetben zavarkeltő. A kötet stílusa mindazonáltal magával ragadó; szubjektív élmények és objektív tartalmak keveréke. Külleme – Kiss Árpád szerénységéhez mérten – egyszerű és igényes, mondanivalója lényegre törő.

Kiss Árpád személyisége, mérhetetlen kíváncsisága és szakmai elhivatottsága mind emberileg, mind szakmailag mély benyomásokat tett az utókorra. A reflektív önismeret, az alkotó pedagógusi hozzáállás, a nívós és korszerű tanár- és bölcsészképzés, valamint az iskolázás társadalmi szerepét kiemelten hangsúlyozta. Önmaga is e törekvések szellemében tevékenykedett. A magyar neveléstudomány helyzetét a nemzetközi fórumokon megerősítette. Bár a programozott tanulási kísérletek az Országos Pedagógiai Intézet didaktikai tanszékének égisze alatt folytak, mérföldkőnek számító alapokat teremtett. Fiatal és gyakorló pedagógusok egyaránt lehetőséget kaptak, hogy országos programokban működhessenek közre.

Kerekes Béláné Mária könyve Kiss Árpád szellemi hagyatékának, a megkezdett kutatások és feladatok – a 21. század elején is nagy horderővel bíró – elvi és gyakorlati átörökítésének tekinthető. Kiss Árpád példakép volt és az is marad. Az évfordulón publikált kötet ezért lehet egy időben a múlt, a jelen és a jövő hozadéka, portfólió, argumentum és előkép.

Kerekes Béláné Mária (2007): *In memoriam Kiss Árpád. A századik születésnap emlékezetére. Az elfelejtett kísérletekről és az alvó eredményekről.* Magyar Pedagógiai Társaság, Budapest.

Irodalom

Báthory Zoltán (2004): Kiss Arpád idézése. *Uj Pedagógiai Szemle*, 10. 76–78.

Horánszky Nándor (1988, szerk.): *A tanterv helye és szerepe Kiss Árpád neveléstudományi munkásságában. Emlékkötet Kiss Árpád nyolcvanadik születésnapjára*. Budapest.

Horváth Márton (1990): *Kiss Árpád*. OPKM, Budapest.

Kiss Árpád (1969): *Műveltség és iskola*. Akadémiai Kiadó, Budapest.

Kiss Árpád (1982): *Közoktatás és neveléstudomány*. Tankönyvkiadó, Budapest.

Kiss Endre (2001, szerk.): *Interdiszciplináris pedagógia. A Kiss Árpád Emlékkonferencia előadásai.* Kiss Árpád Archívum Könyvtára, Debrecen.

Kiss Endre (2003): Kiss Árpád műveltségkoncepciója a tudástársadalom perspektívájáról. *Új Pedagógiai Szemle*, 5. 16–23.

Kovács Zsófia

PTE, Oktatás és Társadalom
Neveléstudományi Doktori Iskola